

chansons de geste. Iako je tekst i dalje u središtu znanstvenog interesa, sve je više autora koji se okreću problemima recepcije (Franz Bauml, Werner Kelber, John Foley).

Veća osviještenost metodoloških pretpostavki i veća selektivnost u komparativnom izučavanju usmene kulture, imperativi su pred kojima se našla usmena teorija. Komparativne studije bi morale voditi računa o individualnim obilježjima svake usmene tradicije, o žanrovskim osobitostima i o uvjetima nastanka proučavanog teksta, ističe Foley pri kraju svoje knjige. Pored toga, potrebno je usmjeriti interes k proučavanju estetike tradicijskog usmenog teksta, kako bi se uklonio najstariji prigovor usmenoj teoriji (mehanizam strukture nauštrb estetike). Konačno, parafrazirajući Noama Chomskog, Foley zahtijeva rekonstrukciju dubinskih značenja usmene tradicije koja bi, po našem mišljenju, omela olako pribjegavanje tautologiji "kliše" i neodređenosti "mitskog".

Davor DUKIĆ

Novembra leta 1988. je Zavod za istraživanje folklor iz Zagreba izdal zbornik referatov, ki so bili prebrani na 12. međunarodnem srečanju raziskovalcev balad (v okviru SIEF - Société internationale d'ethnologie et de folklore) v Rovinju od 19-24. avgusta 1987. Referati v njem so objavljeni v nemščini ali angleščini s kratkimi povzetki v srbohrvaškem ali slovenskem jeziku ter zajemajo štiri tematske skupine:

1. Balade (pripovedne pesmi) in druge zvrsti
2. Problem klasificiranja in katalogiziranja balad
3. Problemi v posameznem nacionalnem ljudskem slovstvu in pesništvu
4. Izkušnje terenskega dela

Prva tematska skupina se začne z referatom *Nemška balada kot otroška igra (pesem)* nemškega avtorja **Jürgena Dittmarja** iz Freiburga. Avtor razmišlja o otroških pesmih (verzih) in sicer tistih iz otroških iger, ki jih pogosto imenujejo otroške igre/plese. Balade oziroma pripovedne pesmi imajo v njih posebno vlogo. 1. Da bi dosegli vrhunec napetosti v otroški igri, so se pri prevzemanju balad izbirali samo najbolj pomembni primeri. Pomembna so sintaktična ponavljanja, paralelizmi, leksika, ki izvira iz koreografije izvajanja igre/plesa. 2. Druga kategorija so značilnosti, ki so rezultat preoblikovanja balad, kar bi lahko prevedli z besedo "pootročenje". To so predvsem besede in motivi, ki izvirajo iz otroškega okolja, otroški humor, otroška objestnost, šale, burleske, parodije, pogosto pretkane z nelogičnostjo in nesmiselnostjo. Smrti kot take se otroške igre izogibajo, ubijanje pa je za otroke zanimivo. Pomembna značilnost otroških iger, poudarja prof. Dittmar, je smisel za pravičnost, ki je pri otrocih močno izražen, prav zaradi tega je npr. ubijalec deklice za kazen obešen. **Zmaga Kumer** razmišlja o *razmerju slovenske balade do drugih zvrsti (Balada v ljudskem življenju Slovencev)*. Govori o terminu balada kot o strokovnem terminu, ki ga ljudska govornica ne pozna. Balade, pravi Kumrova, srečamo kot mrliške pesmi, ker so povečini resne vsebine in se lahko tragično končajo. Omenja različno funkcijo balade - neko staro balado je zapisovalec v začetku 19. stoletja označil kot uspavanko, kar je pač izjema, enako kot je izjema, da v Predgradu (Bela krajina) pojejo balado o pastirju in čarovnicah kot plesno pesem... Zapis in terenske izkušnje kažejo, da balada na Slovenskem ne zavzema posebnega mesta v ljudskem izročilu. *Baladne oblike bugarštic in epske pesmi* se glasi naslov referata **M. B. Stulli**, ki razpravlja o žanrskih zapisih bugarštic, ljudskih pesmi z dolgim verzom, znanih iz zapisov z jadranskega področja s konca 15. do polovice 18. stoletja. Stullijeva pravi, da je med bugaršticami veliko pravih balad, da je veliko bugaršticnih balad enake vsebine in da obstajajo bugaršticice, ki pripadajo epski junaški zvrsti, a tudi te težijo k baladnemu oblikovanju. **Tanja Perić-Polonijo** predstavlja referat z naslovom *Balada in lirska pesem*. Razmišlja o različnem razumevanju pojma balade: da je balada krajša pripovedna pesem (drugače kot epska pesem), ki je po namenih in obsegu bližja epski pesmi, in da je balada lirska pesem z izrazito pripovedno vsebino. Avtorica še trdi, da je prepletanje obeh neizogibno.

**Ballads and other Genres =
Balladen und andere
Gattungen**, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb 1988, 180 str.

Posebno zanimiv je referat **Marie Herrera-Sobek** z naslovom "*Heraclio Bernal*": *Herojska monomitna struktura mehiške balade*, v katerem govori o corridu ali mehiški baladi, ki je nastala po mnenju raziskovalca corridu América Paredesa kot posledica kulturnega spopadaja med Angloameričani in mehiškimi Američani v sredini 19. stol. v južnem Teksasu. M. Herrera-Sobek trdi, da je corrido herojskega tipa in da ima za osnovo mitsko strukturo. *Transformiranje zvrsti in vprašanje spola: La bella malmaridada kot balada in kot drama* je naslov referata **Anne J. Cruz**, ki je opozorila, da je razdelitev poezije na ljudsko in umetno v praksi koristna, da pa zabriše odnose med zvrstema in njuno družbeno vlogo. Ko spremlja temo bella malmaridada (lepe, nesrečno poročene žene) v njenih različnih pesniških oblikah, poskuša osvetliti prepletanje ljudskih in umetnih zvrsti in vpliv tega prepletanja pri prikazu vloge spola. Zadnji referat v tej tematski skupini avtorice **Nives Ritig-Beljak** se glasi *Ugrabitelj kot motiv hrvaških balad in drugih folklornih zvrsti*. Ritigova ugotavlja na podlagi primerov, da je ljudski ustvarjalec črpal navdih tako iz že drugje znanih motivnih vzorcev kot tudi iz življenja. V baladah je ugrabitev predstavljena v enakih oblikah kot v realnosti (nasilno dejanje, redko vnaprej dogovorjeno). Ugrabitelj je pogosto središčni motiv balad, kar pa ni nujno za epsko pesem in pripoved.

Avtorji druge tematske skupine se utvarjajo s problemom klasificiranja in katalogiziranja balad. **D. K. Wilgus** in **E. R. Long** predstavljata referat "*Kraljica Jane*" in "*Dupree*" - tema in zgradba balade, in razpravljata o baladi Child 170 "Smrt kraljice Jane", ki je sorodna legendam o otrocih, ki so bili rojeni neposredno po materini smrti. (Npr. Julij Cezar, Tristan, dvojčki, ki so jih rodile junakinje v variantah nekih danskih balad). Avtorja predstavljata tudi tematski indeks, ki sta ga sestavila. Referat **Marije Kleut** *O klasifikaciji srbohrvaških pripovednih pesmi o nekem junaku (Ivan Senjanin)* govori o problemih klasifikacije pesmi o Ivanu Senjaninu, junaku, ki se velikokrat pojavi na obsežnem srbohrvaškem govornem področju od prvih desetletij 17. stoletja do naših dni. Trdi, da te pesmi o Ivanu Senjaninu ne gre uvrščati med zgodovinske pesmi, pač pa se ta motiv nenehno spreminja, v vsaki pesmi se ponovno ustvari in prilagaja obstoječemu poetskemu sistemu. **Sean Galvin** je z referatom *Ali potrebujemo pan-skandinavski katalog in indeks tipov skaemtiviserjev?* načel vprašanje o umetnosti sestavljanja vseskandinavskega indeksa tipov in opisnega kataloga satiričnih balad (skaemtiviser) po vzorcu "Tipi skandinavskih srednjeveških balad" (Jonsson i dr., 1978, tudi TSB).

Tretja tematska skupina je prispevala razmišljanja o problemih v posameznem nacionalnem ljudskem slovstvu in pesništvu. **David Buchan** v referatu *Aktivni liki in balade o čarovnicah* govori o problemih v škotskem slovstvu. **Ildiko Kriza** predstavlja referat z naslovom *Pesem o Panoniji*. Gre za najstarejšo zgodovinsko pesem, ki je bila zapisana na madžarskem ozemlju in je nastala v začetku 16. stoletja na temelju srednjeveških motivov, znanih iz latinskih kronik. **Milko Matičetov** je z referatom *Balkanska ljudska balada o bolnem junaku in njene metamorfoze* razgrnil raziskovalno problematiko okoli močno razširjene balkanske pesmi "Bolni junak", saj meni, da nas npr. tristanovska paralela ponujena v diskusiji v Rovinju, napeljuje k nesluteni povezavi z enim izmed pomembnih odrastkov srednjeveškega epskega pesništva zahodne Evrope. **Teodora Šapkaliska** se predstavlja z referatom *Motiv vzdavanja živega bitja v zgradbe*. Pri predstavljanju balad s tem motivom avtorica izpostavlja, da so glede na zgodovinski izvor te balade še vedno žive v ljudskem ustvarjanju in se izvajajo v različnih sodobnih medijih.

V zadnji tematski skupini o *izkušnjah terenskega dela* **Anneli Asplund** predstavlja **Klaudio Vonkkanen**, pred kratkim odkrito ljudsko pevko in obenem sproži problem uporabe videorekorderja na terenskem delu.

Zbornik torej prinaša zanimiv pregled referatov s področja raziskovanja balad. Glede na to, da je bilo samo posvetovanje v Rovinju izčrpno in zanimivo, pa pogrešamo vsaj nekatere pomembnejše dele diskusij, ki bi ob referatih dopolnili sliko tako živega in bogatega srečanja.

Marjetka GOLEŽ